

Klimaticko-energetický balíček

Mgr. Martin Pitorák,
odbor Medzinárodných vzťahov
v energetike,
Ministerstvo hospodárstva SR

ENERGETICKÁ POLITIKA EÚ A ZÁVERY RADY EÚ Z MARCA 2007

Energetika sa stáva jednou z najdôležitejších oblastí politiky Európskej únie, keďže všetci členovia EÚ v súčasnosti čelia problémom klimatickej zmeny, zvýšenej závislosti od dovozu a vyšším cenám energie. Aj preto bol v januári 2007 zverejnený návrh energetickej politiky EÚ. Jej východiskový bod je trojaký: boj proti klimatickej zmene, obmedzenie vonkajšej zraniteľnosti EÚ dovozom uhľovodíkov a podpora rastu a zamestnanosti, čím sa spotrebiteľom poskytne bezpečná energia za primeranú cenu.

Energia má 80% podiel na všetkých emisiách skleníkových plynov v EÚ, tie sú hlavnou príčinou klimatickej zmeny a silnejšieho znečistenia ovzdušia. EÚ sa to zaviazala riešiť na globálnej úrovni znížením hladiny emisií skleníkových plynov v EÚ.

Európa sa tiež stáva stále viac a viac závislá od dovozu uhľovodíkov. V referenčnom scenári vzrastie energetická závislosť EÚ od dovozu z 50 % celkovej spotreby energie v EÚ na 65 % do roku 2030. Predpokladá sa, že závislosť na dovoze zemného plynu vzrastie z 57 % na 84 % do roku 2030 a závislosť na dovoze ropy vzrastie z 82 % na 93 %.

Podpora investícií, predovšetkým do energetickej účinnosti a obnoviteľných zdrojov energie, by mala zároveň vytvoriť pracovné miesta a podporiť tak inovácie a znalostnú ekonomiku v EÚ. V obnoviteľných technológiách, ktoré predstavujú obrat 20 miliárd EUR a zamestnávajú približne 300 000 ľudí, má Európska únia v súčasnosti vedúcu pozíciu na svete.

Na základe návrhov vychádzajúcich z energetickej politiky pre EÚ boli na jarnom zasadnutí Rady EÚ v roku 2007 v oblasti energetickej schválené tieto ciele do roku 2020:

- **20% zníženie emisií skleníkových plynov v porovnaní s rokom 1990.** Toto zníženie môže dosiahnuť 30 % v prípade, že dôjde k medzinárodnej dohode týkajúcej sa emisií skleníkových plynov po roku 2020. Závery Rady tiež navrhujú do roku 2050 znížiť emisie skleníkových plynov o 60-80 % v porovnaní s rokom 1990.
- **20% podiel obnoviteľných zdrojov energie (OZE) na spotrebe EÚ v roku 2020.**

V januári 2008 Európska komisia (EK) zverejnila klimaticko-energetický balíček. Tento má naplniť ciele Rady EÚ z marca 2007 (20% zníženie emisií, 20% podiel obnoviteľných zdrojov energie na konečnej spotrebe energie a 10% podiel biopalív v doprave v roku 2020). Pozostáva zo štyroch legislatívnych opatrení, ktoré budú mať značný dopad na hospodárstvo SR i EÚ a ktorých prijatie sa predpokladá v prvej polovici roku 2009. Článok stručne popisuje východiská tohto balíčku, jednotlivé návrhy legislatívnych opatrení a možné dopady na slovenský trh.

Tento cieľ je spoločný pre celú EÚ. Individuálne ciele pre jednotlivé ČŠ určené zvlášť.

- **10% záväzný cieľ biopalív v doprave** pre každý členský štát EÚ.

Závery jarnej Rady EÚ tiež schválili potrebu jednania v oblasti zahraničných vzťahov, energetickej efektívnosti (20% úspora do roku 2020) a zdôraznili zásadu, že energetický mix patrí do plnej kompetencie jednotlivých členských štátov EÚ.

V nadväznosti na energetickú politiku EÚ pre roky 2007-2009 bol v septembri 2007 zverejnený návrh tretieho liberalizačného balíčka pre vnútorný trh s elektrinou a plynom, v októbri 2007 zverejnený Strategický plán pre energetické technológie a v januári 2008 zverejnený klimaticko-energetický balíček.

KLIMATICKO-ENERGETICKÝ BALÍČEK A JEHO CHARAKTERISTIKA

Klimaticko-energetický balíček predstavuje ambiciózný projekt v oblasti energetickej. Pozostáva zo štyroch návrhov legislatívnych opatrení:

- smernice o podpore energie z obnoviteľných zdrojov,
- revízie smernice o obchodovaní s emisiami,
- rozhodnutia stanovujúceho ciele pre jednotlivé členské krajiny na znížovanie emisií v sektoroch nepodliehajúcim obchodovaniu s emisiami,
- smernice týkajúcej sa zachytávania a skladovania oxidu uhličitého.

K týmto opatreniam môžeme ešte priradiť pravidlá pre poskytovanie štátnej pomoci v environmentálnej oblasti. Vzhľadom na komplexnosť jednotlivých návrhov je potrebné stručne charakterizovať ich obsah.

Smernica o podpore energie z obnoviteľných zdrojov

Smernica je hlavným nástrojom pre dosiahnutia cieľa 20% podielu obnoviteľných zdrojov energie na konečnej spotrebe v EÚ v roku 2020.

Návrh sa dotýka troch oblastí: elektriny, vykurovania/chladenia a dopravy. Jednotlivé členské štáty môžu stanoviť vlastný podiel obnoviteľných zdrojov energie (OZE) v týchto

Obrázok č. 1: Sídlo Európskej komisie

sektoroch, v súlade s marcovými závermi Rady je však navrhnuté, aby podiel OZE v sektore dopravy predstavoval najmenej 10 %.

Návrh smernice možno rozdeliť na štyri časti:

- stanovenie národných cieľov pre podiel OZE do roku 2020,
- vydávanie a obchod so zárukami pôvodu,
- kritériá udržateľnosti pre biopalivá,
- ustanovenia týkajúce sa regulácie a prístupu do siete.

Národný cieľ pre podiel OZE na konečnej spotrebe SR v roku 2020 je stanovený na 14 %. SR považuje tento cieľ za ambiciózne, no dosiahnuteľný. Výška cieľa bola určená výškou podielu OZE na konečnej energetickej spotrebe v roku 2005, fixného zvýšenia v podobe polovice potrebného zvýšenia pre EÚ a flexibilnej zložky, ktorej veľkosť bola determinovaná výškou HDP. V závislosti od metodológie určenia konečnej spotreby je odhadovaná absolútna výška energie z OZE potrebnej na dosiahnutia tohto cieľa približne 65 PJ.

Záruky pôvodu predstavujú osvedčenie, že elektrina alebo teplo boli vyrobené z OZE. Podľa súčasnej podoby návrhu by mali byť záruky automaticky udeľované zariadeniam

produkujúcim elektrinu z OZE a zariadeniam produkujúcim teplo z OZE, ktoré majú výkon vyšší ako 5 MWth. Obchod so zárukami pôvodu je trhovovo orientovaný nástroj, ktorý umožňuje flexibilitu členským štátom (ČŠ) pri dosahovaní svojich národných cieľov. Táto flexibilita je umožnená na dvoch úrovniach – obchod môže prebiehať medzi subjektmi v dvoch ČŠ alebo ako obchod na úrovni ČŠ. Udeľovanie a obchod so zárukami pôvodu si vyžaduje v každom ČŠ zriadenie nezávislého orgánu, ktorý bude na tento obchod dohliadať.

Kritériá udržateľnosti pre biopalivá a iné biokvapaliny určujú podmienky, za ktorých sa budú môcť biopalivá počítať do cieľa pre OZE v doprave. Každé takéto biopalivo bude musieť splniť kritérium úspory skleníkových plynov voči svojmu fosílnemu ekvivalentu, súčasťou kritérií je aj určenie, na ktorej ploche sa biopalivá nebudú môcť vyrábať, aká pokuta v podobe zníženia úspory emisií bude uložená pri zmene využívania krajiny (napr. premene trávnej krajiny na poľnohospodársku). Súčasťou kritérií budú aj sociálne kritériá, teda či tieto biopalivá boli vyrobené za podmienok, ktoré sú v súlade s konvenciami OSN.

Štvrtá časť smernice navrhuje opatrenia

na zníženie administratívnych prekážok na rozvoj OZE a na zvýšenie možnosti prístupu producentov elektriny z OZE do siete.

Revízia smernice o obchodovaní s emisiami

Smernica má nahradiť na obdobie od roku 2013 do roku 2020 doterajší systém obchodovania s emisiami (ETS – Emission Trading System). Navrhuje rozšíriť počet sektorov a plynov, ktoré budú zahrnuté do systému (rozšírenie sa týka aktivít v oblasti chemického priemyslu a výroby hliníka a zahrnutia ďalších skleníkových plynov - N₂O a PFCs, pôjde o zahrnutie ďalších cca 7 % emisií do schémy). Najzásadnejšou zmenou je posilnenie aukčného systému v obchodovaní s povoleniami na emisie.

EK navrhuje, aby energetický sektor mal 100% aukčný režim od roku 2013 (tento sektor môže podľa EK ľahko preniesť náklady na spotrebiteľa a nie je možný jeho presun mimo EÚ). V ostatných sektoroch bude výška objemu emisných kvót stanovená na základe technologických alebo palivových štandardov (benchmarking), pričom určitá časť povolení bude pridelovaná formou aukcií. Podiel aukcií by sa pritom mal postupne zvyšovať až na úroveň 100 % v roku 2020. Špecifické postavenie

majú mať energeticky náročné sektory (oceľiarne, cementárne, chemický priemysel), pravidlá pre pridelovanie emisných kvót pre tieto sektory budú definované až na základe analýzy vývoja medzinárodných rokovaní o redukčných záväzkoch pre rozvinuté krajiny a analýzy dopadov na ich konkurencieschopnosť na svetových trhoch po roku 2009. Aké sektory budú označené ako energeticky náročné a koľko emisných kvót dostanú alokované zadarmo, bude rozhodnuté až v roku 2010. Aby sa neoslabila ich konkurenčná schopnosť voči výrobcem mimo EÚ, mali by byť v prípade nedosiahnutia dohody povolenia pridelované zadarmo.

S väčším dôrazom na aukcie súvisí aj zrušenie Národných alokačných plánov, keď to boli členské krajiny, ktoré pridelovali povolenia jednotlivým zariadeniam. Podľa nového systému členské krajiny dostanú určitý počet povolení, ktoré však musia dať do aukcií. Emisie zadarmo budú udeľované zariadeniam priamo EK. Pre členské krajiny budú z aukcií pravdepodobne plynúť značné príjmy do rozpočtu, ktoré by však mali byť využívané na podporu environmentálnych cieľov. Navrhovaný je postup, podľa ktorého 90 % objemu emisných kvót na aukcie navrhuje EK rozdeliť tak, že každý štát dostane proporciálny podiel povolení podľa objemu overených emisií v roku 2005. Zostávajúcich 10 % sa rozdelí v závislosti od výšky HDP na obyvateľa (v prípade SR ide o 41 %).

Rozhodnutie stanovujúce ciele pre jednotlivé členské krajiny na znižovanie emisií v sektoroch nepodliehajúcim obchodovaniu s emisiami

Rozhodnutie stanovuje individuálne ciele pre členské štáty, o ktoré majú znížiť svoje emisie v sektoroch nepokrytých systémom ETS (doprava, pôdohospodárstvo,

stavebníctvo, odpadové hospodárstvo). Celkový pokles v rámci EÚ v týchto sektoroch by mal predstavovať 10 %. Vzhľadom na rozdielnu dynamiku ekonomického rastu sú ciele pre jednotlivé členské krajiny stanovené v rozmedzí od -20 % do +20 %. EK navrhuje pre Slovensko možnosť nárastu emisií skleníkových plynov o 13 % v porovnaní s rokom 2005. V absolútnej hodnote to predstavuje 23,5 mil. ton ekvivalentu CO₂.

Rozhodnutie požaduje lineárny pokles emisií v sledovaných sektoroch v rokoch 2013 – 2020. Úroveň emisií bude v štartovacom roku stanovená ako priemer emisií za roky 2008 – 2010. Plnenie cieľov bude priebežne monitorované a pravidelne ročne vyhodnocované na základe podávaných správ. V rámci flexibility pri plnení redukčného záväzku je dovoľaná „pôžička“ (banking) z nasledujúceho roku vo výške +2 % z celkového objemu emisií. Redukciu nad rámec požadovaného lineárneho zníženia je možné použiť pre plnenie záväzku v nasledujúcom roku. Ďalším prvkom flexibility pri plnení redukčných cieľov je možnosť použitia jednotiek certifikovaného zníženia emisií (CER) a jednotiek zníženia emisií (ERU) z projektových aktivít v maximálnej výške +3 % z ročného objemu emisií zo zdrojov mimo schému ETS v roku 2005.

Rozhodnutie definuje podmienky pre zachovanie environmentálnej integrity a podporu trvalej udržateľnosti v rozvojových krajinách a obsahuje aj základné princípy pre stanovenie individuálnych cieľov členských krajín pre 30% redukčný cieľ EÚ v závislosti od výsledkov medzinárodných rokovaní.

Smernica o zachytávaní skladovaní oxidu uhličitého (CCS – Carbon Capture and Storage) v geologických formáciách

Jej cieľom je podporiť využívanie tejto novej technológie, keďže v najbližšej budúcnosti

sa EÚ nezaobíde bez uhlia ako jedného z hlavných zdrojov energie. Idea je vytvoriť taký legislatívny rámec, ktorý podporí investície do CCS, aby sa emitentom v oblasti výroby energie oplatlilo podporovať túto technológiu namiesto nákupu povolení na emisie.

KLIMATICKO-ENERGETICKÝ BALÍČEK A JEHO DOPADY PRE SR

Z opisu jednotlivých opatrení je zrejmé, že tieto legislatívne návrhy zasahujú široké spektrum sektorov patriacich pod viaceré rezorty. Z tohto dôvodu bol predložený na rokovanie Vlády SR dňa 26.3.2008 materiál Návrh postupu prípravy pozície SR na rokovania o integrovanom klimaticko-energetickom balíčku EK, ktorý do 1. júna 2008 dáva úlohu ministrom zahraničných vecí, ministrom životného prostredia, ministrom hospodárstva, ministrom financií analyzovať a vyhodnotiť dôsledky implementácie integrovaného klimaticko-energetického balíčka na SR vrátane indikácie očakávaných dopadov na rozpočet SR od roku 2010, navrhnúť možnosti účinnej podpory environmentálnych technológií a produktov a o tomto predložiť správu na rokovanie vlády SR. Preto je zatiaľ diskusia o dopadoch iba predbežná.

Je zrejmé, že opatrenia klimaticko-energetického balíčka budú mať pozitívny dopad na energetickú bezpečnosť SR, najmä kvôli zvýšenému podielu OZE v energetickom mixe, čo je aj podľa návrhu Stratégie energetickej bezpečnosti SR jedno z opatrení na zníženie závislosti na fosílnych palivách. Opatrenia klimaticko-energetického balíčka ovplyvnia zvýšenie konkurencieschopnosti ekonomiky pri dôslednej aplikácii opatrení energetickej efektívnosti a následnom znížení energetickej náročnosti a tiež na zlepšenie životného prostredia v dôsledku obmedzenia nárastu emisií v budúcnosti. Opatrenia klimaticko-energetického balíčka však budú

	Využívanie rok 2005 [PJ]	Využívanie rok 2020 [PJ]	Potrebné investičné náklady [mld. Sk]
Teplo spolu	17	43	48 – 75
Biomasa	17	35	30 – 45
Slničná a geotermálna energia	0	8	18 – 30
Elektrina spolu*	17	22	62 – 75
Vodná energia	17	20	20 – 25
Prečerpávací VE – Ipeľ**	0	0	22 – 25
Slničná, geotermálna a veterná energia	0	2	20 – 25
Spolu	34	65	110 – 150

Tabuľka č. 1: Prehľad investičných nákladov na dosiahnutie cieľa v oblasti OZE

Zdroj: MH SR

mať aj ďalekosiahle dôsledky pre štátny rozpočet, priemysel i spotrebiteľov.

Celkové investičné náklady potrebné na plnenie cieľov v oblasti znižovania emisií skleníkových plynov a obnoviteľných zdrojov energie pre SR sú podľa štúdie EK o analýze vplyvov stanovené vo výške 1,17 % HDP₂₀₂₀ (priemer EÚ-27 je 0,58 %), po zohľadnení princípov solidarity a flexibility vrátane využitia možností obchodovania s certifikátmi pôvodu (pre elektrickú energiu vyrobenú z obnoviteľných zdrojov), bol objem nákladov upravený na podiel 0,26 % HDP₂₀₂₀ (priemer EÚ-27 je 0,45). Odhadované náklady pre Slovensko sú síce nižšie ako priemer EÚ, ale sú druhé najvyššie v rámci skupiny nových členských krajín (EÚ-12). Vyššie celkové náklady po zohľadnení prijatých princípov flexibility a solidarity má len Slovinsko.

Len opatrenia súvisiace s dosiahnutím cieľa v oblasti OZE si vyžadujú investičné náklady vo výške 110-150 mld. Sk. Pre dosiahnutia indikatívnych trajektórií pre roky 2010 a 2020 je potrebné realizovať opatrenia z existujúcej Stratégie vyššieho využitia obnoviteľných zdrojov energie a návrhu Stratégie energetickej bezpečnosti SR. Pre spustenie Programu vyššieho využívania biomasy a slnečnej energie v domácnostiach a zriadenie výskumného centra pre OZE by bolo po roku 2010 potrebné vyčleniť každoročne 230 mil. Sk.

Je predpoklad, že podpora elektriny z OZE vzhľadom na investičnú náročnosť zariadení sa premietne do koncepcie ceny elektriny. Takáto elektrina však v dlhodobom horizonte v prípade nárastu cien fosílnych palív a vysokej ceny emisií môže byť aj cenovo konkurencieschopná.

Kľúčovým pre dosiahnutie cieľa OZE v roku 2020 bude pripravovaný zákon o podpore výroby elektrickej energie z OZE.

V prípade emisií CO₂ a obchodovaním v rámci systému ETS pôjde o investície súkromného sektora, preto nie je ich objem možné v tomto štádiu vyčíslit. Rozhodnutie prevádzkovateľov bude ovplyvňovať množstvo faktorov, medzi nimi aktuálny vývoj cien energetických nosičov, surovín a technológií, vývoj na trhu s emisnými kvótami, rozvojové plány ale aj národná finančná a investičná stratégia.

Na dosiahnutie cieľov klimaticko-energetického je tiež treba uskutočniť energeticky úsporné opatrenia v rozhodujúcich sektoroch spotreby energie (budovy, spotrebiče, verejný sektor, priemysel a pôdohospodárstvo, doprava) ako aj horizontálne opatrenia týkajúce sa prierezu viacerých alebo všetkých sektorov spotreby energie. Podrobnejšie sú opatrenia uvedené v Akčnom pláne energetickej efektívnosti.

Vyššia energetická efektívnosť umožní zníženie emisií a zníži konečnú spotrebu, čím

umožní jednoduchšie dosiahnutie cieľa v oblasti OZE. Nižšia energetická náročnosť urobí podniky v SR konkurencieschopnejšie, tlak na ňu podnieti rozvoj vedy a výskumu. SR schválila Koncepciu energetickej efektívnosti, v súčasnosti je v medzirezortnom pripomienkovom konaní zákon o energetickej efektívnosti a zákon o fonde energetickej efektívnosti.

Analýzu finančných dopadov klimaticko-energetického balíčka smernice však sťažuje fakt, že v súčasnosti prebieha prvé štádium rokovania o tomto návrhu.

Pri rokovaníach o návrhu smernice pre podporu energie z OZE je však v súčasnosti viacero otvorených otázok, ktoré môžu výrazne zmeniť odhadované náklady na jej implementáciu:

- vydávanie záruk pôvodu a o obchode s týmito zárukami,
- administratívne opatrenia a prístup do siete,
- určenie absolútnej hodnoty využívania OZE,
- kritériá udržateľnosti pre biopalivá.

Kritickým bodom rokovania pri smernici o revízii ETS je podiel aukcií na celkovom objeme emisných kvót, ale aj navrhovaný postup, podľa ktorého 90 % objemu emisných kvót na aukcie navrhuje EK rozdeliť tak, že každý štát dostane proporcionálny podiel povolení podľa objemu overených emisií v roku 2005 (posledné verifikované údaje).

ZÁVER

Klimaticko-energetický balíček predstavuje náročnú prierezovú tému. Významným spôsobom bude determinovať ekonomický vývoj SR i EÚ v nasledujúcich desaťročiach.

V súčasnosti prebieha k predloženým návrhom intenzívna diskusia na úrovni Rady Európy. Dohodu členských krajín možno

očakávať najskôr v druhom polroku 2008 počas francúzskeho predsedníctva, pričom cieľom je dosiahnuť celkové schválenie návrhov v rámci procedúry spoločného rozhodovania s Európskym parlamentom do apríla 2009 (pred vypršaním mandátu súčasného EP).

LITERATÚRA

- [1] Energetická politika pre Európu, Brusel, 10.1.2007, KOM(2007) 1 v konečnom znení, {SEK(2007) 12}
- [2] Stratégia energetickej bezpečnosti SR, <http://www.economy.gov.sk/index/go.php?id=3167>
- [3] Stratégia vyššieho využívania obnoviteľných zdrojov energie
- [4] Návrh postupu prípravy pozície SR na rokovania o integrovanom klimaticko-energetickom balíčku EK, UV-5246/2008
- [5] Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov o podpore včasnej demonštrácie udržateľnej výroby energie z fosílnych palív, KOM(2008) 13 v konečnom znení, {SEK(2008) 47} {SEK(2008) 48}
- [6] Smernice Európskeho parlamentu a Rady o podpore využívania energie z obnoviteľných zdrojov (predložená Komisiou), KOM(2008) 19 v konečnom znení 2008/0016 (COD) Návrh {KOM(2008) 30 v konečnom znení} {SEK(2008) 57} {SEK(2008) 85}
- [7] Návrh Rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady o úsilí členských štátov znížiť emisie skleníkových plynov s cieľom splniť záväzky Spoločenstva týkajúce sa zníženia emisií skleníkových plynov do roku 2020, (predložená Komisiou), KOM(2008) 17 v konečnom znení 2008/0014 (COD) {KOM(2008) 30 v konečnom znení} {SEK(2008) 85}
- [8] Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady pozmeňujúcej smernicu 2003/87/EC s cieľom zlepšiť a rozšíriť systém obchodovania s emisiami v rámci Spoločenstva (predložená Komisiou), COM(2008) 16 final 2008/0013 (COD), {COM(2008) 30 final} {SEC(2008) 52} {SEC(2008) 53} {SEC(2008) 85}

O AUTOROVI

Mgr. MARTIN PITORÁK

pracuje od roku 2007 ako zamestnanec Ministerstva hospodárstva SR, sekcia energetiky, odbor Medzinárodných vzťahov v energetike.

Kontakt na autora: pitorak@economy.gov.sk